

بررسی میزان تأثیر آموزش بر عملکرد مدیران مدارس ابتدایی شهرستان بر خوار در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست

مسعود سعیدی^۱

مریم لاریجانی^{*۲}

m.larjani@rev.tpnu.ac.ir

فیروزه مصطفوی دارانی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۵/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۰/۱۴

چکیده

وجود معضلات بهداشتی و جنبه های خطر ساز و نیز پیامدهای زیست محیطی در جوامع روز به روز ذهن کارشناسان و دست اندرکاران سلامت و محیط زیست را به خود مشغول کرده است. هدف این مطالعه تأثیر آموزش بر عملکرد مدیران مدارس ابتدایی در زمینه ی استقرار سامانه مدیریت ایمنی بهداشت و محیط زیست است.

در این مطالعه شبه آزمایشی ۴۹ نفر از مدیران مدارس ابتدایی (کل مدیران مدارس ابتدایی شهرستان) به عنوان جمعیت مورد مطالعه انتخاب شده و کارگاه آموزشی ۲ روزه برای آن ها برگزار شد. عملکرد مدیران در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست قبل و بعد از اجرای کارگاه آموزشی توسط چک لیست استاندارد (وزارت بهداشت و درمان) سنجیده شد و داده های به دست آمده توسط نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ و آزمون t زوجی و آزمون واریانس تجزیه و تحلیل گردید.

نتایج تجزیه و تحلیل داده ها قبل و پس از آموزش نشان داد، که در زمینه عملکرد نمره مدیران نسبت به قبل از آموزش ۲۸/۱٪ افزایش نشان می دهد. همچنین بین دانش و عملکرد مدیران همبستگی وجود دارد. نتایج دیگر تحقیق نشان داد، بین عملکرد مدیران در زمینه محیط زیست قبل از مداخله با سن تفاوت معنا داری وجود دارد.

تحقیق فوق نشان داد که آموزش در ارتقای عملکرد مدیران مدارس ابتدایی موثر بوده و مدارس کشور نیازمند چنین ساز و کاری می باشند.

کلمات کلیدی: عملکرد، مداخله آموزشی، سامانه ایمنی، بهداشت و محیط زیست.

۱- دانشجوی دکتری تخصصی آموزش محیط زیست، دانشکده علوم انسانی، پیام نور تهران جنوب، تهران، ایران.

۲- استادیار، گروه آموزش محیط زیست، دانشگاه پیام نور، ایران. * (مسوول مکاتبات)

۳- آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

Investigaties effect level of education on the elementary school principals Borkhar city in the safety Management System, Health and Environment

Masoud Saeedi¹

Maryam Larijani^{2*} (*Corresponding Author*)

m.larijani@rev.tpnu.ac.ir

Firouzeh Mostafavi Darani³

Abstract

Despite health problems and hazardous aspects and environmental consequences in community day by day the minds of health professionals and environmentists have been engaged. The purpose of this study, the effect of education on the elementary school principals in the area of the safety, health and the environment management system .Methods: In this quasi-experimental study (quasi-experimental) 49 elementary school principals (elementary school principals of the city) in the study were selected for their 2-day workshop was held .Site performance management system in the field of safety, health and the environment before and after the workshop by Czech standard list (Ministry of Health) was measured and the data obtained was analyzed by spss version 20 and paired t-test and test Variance analysis was performed .The analysis of the data before and after the training showed that in the performance of the managers before training 28/1% increased . Also, there is a correlation between knowledge and practice managers .The results showed that, among the leaders in the field of the environment before the intervention, there is a significant age difference .The above research showed that training is effective in improving the performance of elementary school principals and schools are in need of such a mechanism.

Key words: Performance, Educational Intervention, Health and Environment Safety system.

1- PhD Student of environmental education. Faculty of Humanities, Payam noor. Tehran South, Tehran, Iran.

2-Assistant professor, Department of Environmental Education, Payame Noor University, Iran. *(Corresponding Author)

3- Health Education and Health Promotion, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

مقدمه

وجود معضلات بهداشتی و جنبه های خطر ساز و نیز پیامد های زیست محیطی که روز به روز ذهن کارشناسان و دست اندرکاران سلامت و محیط زیست را به خود مشغول کرده باعث گردید تا دولت ها در پی راه چاره بوده و امکانات خود را در راه بهبود وضعیت بهداشتی و زیست محیطی جوامع به کار گیرند .

در این میان فرهنگ سازی یکی از اساسی ترین اهداف در این طریق می باشد. که جز با ابزار آموزش قابل حصول نخواهد بود. وجود آگاهی و دانش مدیریت سلامت در مسوولین مدارس مهم ترین رکن در ارتقا و حفظ بهداشت، محیط زیست مدارس و ایمنی دانش آموزان است، نکته مهم دیگر این که حضور مدیران مدارس برای موفقیت برنامه های مروج سلامت حیاتی است. از همین روست که ارتقای بهداشت و سلامت جامعه بایستی با تدوین و برنامه ریزی طرح های عملی و مفید

به پیش رود و از جمله برنامه های مهم که می تواند ما را در رسیدن به هدف فوق یاری دهد، پیاده کردن و به کارگیری استانداردهای موجود در زمینه های مرتبط می باشد. که یکی از مهم ترین آن ها استقرار سیستم مدیریت سلامت در مدارس یا سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست می باشد. نتیجه مطالعه های که به شکل پابلوت در ۶۰ مدرسه در

سه مقطع و برای ۲ جنس دختر و پسر بخش دولتی و غیر دولتی در مدارس تحت پوشش دانشگاه های علوم پزشکی خراسان رضوی، بوشهر، گلستان، اردبیل، ایران و تهران با مشارکت وزارت آموزش و پرورش انجام شد نشان داد که توجه به امر سلامت و ایمنی بویژه ایجاد یک مدیریت سیستماتیک در شناسایی، ارزیابی و کنترل خطرات بهداشتی، ایمنی و محیط زیستی در مدارس ضروری است (۱) .

بررسی ها نشان می دهد در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ طی تحقیقاتی که روی وضعیت بهداشت محیط مدارس در ۲۸۷ مدرسه بیرجند با استفاده از نرم افزار ارزیابی وضعیت بهداشت محیط مدارس و آیین نامه بهداشت محیط مدارس

وزارت بهداشت و درمان و آموزشی پزشکی انجام گرفت نتایج مبین آن است که مدارس مورد مطالعه براساس آیین نامه بهداشت محیط مدارس دارای وضعیت بهداشتی نامطلوب و تاحدی مطلوب می باشد. (۲) .

درسال تحصیلی ۸۳-۸۲ تحقیقی باعنوان بررسی وضعیت بهداشت محیط ایمنی و ارگونومی مدارس ابتدایی استان مرکزی انجام شد که یافته های پژوهشمبین آن است که وضعیت بهداشت محیط ایمنی و ارگونومی در مدارس ابتدایی با معیارهای بهداشت مدارس و ضوابط سازمان نوسازی فاصله دارد و از شرایط مطلوب برخوردار نیست. (۳) .

طی تحقیقاتی که در زمان های مختلف در خصوص ایمنی فضاهای ورزشی مدارس درسال ۱۳۸۷ در مدارس استان آذربایجان غربی صورت پذیرفت تعداد ۲۹۴۱ نفر از دانش آموزان دچار حادثه شده اند که بیش از نیمی از آن در زنگ ورزش مدارس بوده است که باعث رنجش دانش آموزان و خانواده ها و هزینه ای بالغ بر ۲۵/۴۸۴/۷۲۲/۷۵۰ ریال شده است.

در شهر مشهد تحقیقی که توسط جابری در سال ۸۴ انجام شده است نشان داد که سالن های ورزشی مدارس در مشهد از نظر بهداشت در سطح پایینی بوده اند و تحقیق زارع و همکاران در مدارس استان مرکزی نشان داد تنها ۲۱/۲٪ مدارس از نظر ایمنی و بهداشت دارای شرایط مطلوب بوده اند (۴) .

لازم به ذکر است باتوجه به تلاش های انجام شده توسط محقق، پژوهشی جامع با عنوان تاثیر مداخله آموزشی بر عملکرد مدیران مدارس در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی بهداشت و محیط زیست یافت نشد.

بنابراین با توجه به نقش مدیر مدرسه در حفظ سلامت و ایمنی دانش آموزان ایجاد یک سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست در مدارس ضروری است. در اینجا لازم است

آموزش می گردد بلکه به سبب نادیده گرفتن اقدامات، در نتیجه کاهش بهره وری در این بخش خواهد شد.

از طرف دیگر مفهوم رو به گسترش ارتقای سلامت که بر توانمندسازی مردم در تسلط بر سلامت خود و بهبود آن تأکید دارد، استفاده از جایگاه‌های خاص را برای گسترش سلامت طرح نمود. تمامی این موارد مدارس را به عنوان یکی از مهم ترین جایگاه های ارتقای سلامت دانش آموزان مطرح می سازند. بدین ترتیب سرمایه گذاری کشورها در امر آموزش، یکی از راهبردی ترین انواع سرمایه گذاری و بلکه مهم ترین آن ها می باشد. باتوجه به شرح فوق به دلایل ویژگی های زیراجرای برنامه های ایمنی و بهداشت و محیط زیستی در مدارس از اهمیت والا برخوردار است :

۱. در مدرسه دانش آموزان و در کنار آنان معلمان و سایر کارکنان مدرسه جمعیتی کثیر را تشکیل می دهند. به علاوه پراکندگی و استقرار مدارس اهمیت موضوع را بیان می کند.
۲. دسترسی به نیروی عظیمی که اولین هدف آنان آموزش و یادگیری است آسان است و آن هم به دلیل جمع آمدن آنان به دور هم در مکانی به نام مدرسه است.
۳. هر کدام از دانش آموزان به عنوان نماینده خانواده خود می توانند پیام های ایمنی، بهداشتی و محیط زیستی را از مدرسه به خانواده انتقال دهند.
۴. برخی از فضاهای آموزشی از نظر ایمنی، بهداشت و محیط زیست استانداردهای لازم را ندارند. از این رو شناخت به موقع مشکلات و اقدام جهت رفع آن ها موجب پیشرفت آموزشی در آن ها خواهد شد.
۵. برخورداری دانش آموزان از امکانات بهداشتی و محیط زیستی مناسب موجب فراگیری مطلوب تر در آنان خواهد شد (۱).

از طرف دیگر ارتقای بهداشت تاثیر گذار در مدارس بدون آموزش مناسب افراد در گیر دشوار خواهد بود. بنابراین در سطح ملی ما نیازمند برنامه هایی جهت ارتقاء آگاهی گیرندگان خدمت، ارایه کنندگان، سیاست گذاران، مدیران و برنامه ریزان هستیم. (۶).

اجزای سامانه مزبور شرح داده شود. اجزای مهم سامانه مدیریت ایمنی بهداشت و محیط زیست عبارتند از:

۱. رهبری و تعهد: رهبری و اعتقاد مدیریت ارشد سازمان و آمادگی ایشان به منظور فراهم نمودن منابع مورد نیاز برای موضوعات بهداشت ایمنی و محیط زیست می باشد.
۲. خط مشی و اهداف استراتژیک: آن چه راجع به مقاصد و اصول کلی در رابطه با عملکرد کلی ایمنی سلامت و محیط زیست مدارس که چارچوبی برای اقدام و تعیین اهداف کلان می باشد.
۳. سازمان دهی منابع و مستندسازی: سازمان دهی نیروی انسانی منابع و مستند سازی عملکرد مطمئن ایمنی بهداشت و محیط زیست در سازمان را تشریح می نماید.
۴. ارزیابی و مدیریت ریسک: چگونگی تعیین عوامل بالقوه آسیب رسان سامانه و ارزیابی ریسک های مربوط به آن جهت پیشگیری، حذف یا کاهش خطرات.
۵. طرح ریزی: طراحی فعالیت های کاری نظیر طراحی تغییرات و مقابله با وضعیت اضطراری.
۶. اجرا و پایش: چگونگی انجام فعالیتها و وظایف، کارآیی اجزاء، بازبینی آن ها و ثبت سوابق تشریح می گردد، همچنین تشخیص عدم انطباق و اقدامات اصلاحی لازم.
۷. ممیزی: فرآیند نظام یافته مستقل و مدون برای یافتن و ارزیابی شواهد به طور عینی به منظور تعیین این که آیا سیستم مدیریت سلامت مدرسه با معیارهای تعیین شده انطباق دارد یا نه و اعلام نتایج این فرآیند به مدیریت
۸. بازنگری: بررسی مجدد و رابطه بین خط مشی سامانه و مقاصد دراز مدت، نتایج عملکرد آن و بهبود مستمر در یک سازمان را ارایه می دهد (۵).

ایجاد و تأمین محیط سالم در مدارس چه از بعد فیزیکی و چه از بعد روانی و روابط انسانی و اجتماعی از مهم ترین وظایف نظام سلامت کشور می باشد که جز در سایه مشارکت ارگان های ذی ربط امکان پذیر نخواهد بود؛ چرا که در غیر این صورت نه تنها باعث پراکنده کاری، اتلاف انرژی، افزایش هزینه ها و ضایعات مختلف مالی، تجهیزاتی، انسانی، انرژی، زمان و

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی دارای ۷۳ بند بود که قبل از آموزش و پس از آموزش با اعطای یک فرصت پنج ماهه به مدیران تکمیل شد. ۲۸ بند چک لیست مربوط به سامانه ایمنی بهداشت و محیط زیست، ۳۵ سؤال مربوط به مسایل ایمنی بهداشتی و ۱۰ بند مربوط به محیط زیست می باشد.

جهت تجزیه و تحلیل نهایی داده ها از آزمون t زوجی استفاده شد.

یافته ها

ابتدا هدف پژوهش را بیان می نماییم: تعیین میانگین و تغییر نمره عملکرد مدیران در خصوص داشتن سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست قبل و بعد از مداخله آموزشی

با توجه به این که چک لیست عملکردی دارای ۷۳ بند بود و بندهای مربوطه همه به صورت مثبت طرح شده بودند نمره کل معادل ۷۳ در نظر گرفته شد و برای هر مدرسه پس از پر نمودن چک لیست بر مبنای ۱۰۰ محاسبه گردید. بدین ترتیب درصد نمرات مدارس در سه حیطه ایمنی، بهداشتی و سامانه و محیط زیستی به شرح زیر حاصل گردید:

در زمینه عملکرد درصد میانگین نمرات مدیران در سه زمینه ساختار سامانه و ایمنی، بهداشت و محیط زیست قبل از آموزش به ترتیب عبارتند از: ۱۲/۲، ۷۰/۱، ۴۶/۴، بدست آمد که میانگین آن ۵۴/۶ می شود. پس از مداخله آموزشی در زمینه ساختار سامانه ۶۹ و در زمینه ایمنی بهداشتی ۸۶/۶ و در زمینه محیط زیستی ۹۴/۹ بدست آمد که میانگین آن ۸۲/۷ می شود. همان طور که مشاهده می گردد، به طور میانگین تغییر نمره عملکرد مدیران ۲۸/۱ درصد می باشد. (نمودار و جدول شماره ۱)

بنابر شرح فوق هدف کلی این پژوهش بررسی میزان تأثیر آموزش بر عملکرد مدیران مدارس ابتدایی شهرستان برخوار در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست می باشد.

روش بررسی

این مطالعه از نوع کاربردی و به روش نیمه تجربی انجام شده است. جامعه مورد پژوهش کلیه مدیران مدارس ابتدایی شهرستان برخوار به تعداد ۴۹ نفر می باشند که به روش تمام شماری انتخاب شدند. برای آموزش مدیران مدارس ابتدایی روش کارگاه آموزشی در نظر گرفته شد. کارگاه آموزشی در سالن کنفرانس مرکز تحقیقات معلمان شهرستان به مدت دو روز برگزار شد، همچنین در بازدید قبل از کارگاه آموزشی در مورد عدم انطباق ها آموزش های لازم در محل مدرسه (فیلد) به مدیران ارائه گردید و جمعاً به مقدار ۵۵۸ نفر ساعت آموزش ارائه گردید. بسته آموزشی تهیه شده، برگرفته از شش جلد کتاب معتبر در زمینه سامانه مدیریت ایمنی بهداشت و محیط زیست می باشد و مورد تایید اساتید و صاحب نظران قرار گرفت. پس از انجام هماهنگی های لازم با اداره آموزش و پرورش شهرستان برخوار کارگاه آموزشی دو روزه برای مدیران برنامه ریزی شد نمرات بدست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ مرتب سازی شد و با آزمون t زوجی تجزیه و تحلیل آماری شد.

برای تجزیه و تحلیل تفاوت های مشخصات دموگرافیک با عملکرد مدیران در زمینه دانش و نگرش و عملکرد از آزمون تحلیل واریانس (f) استفاده گردید. برای بدست آوردن همبستگی دانش و عملکرد مدیران نیز از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

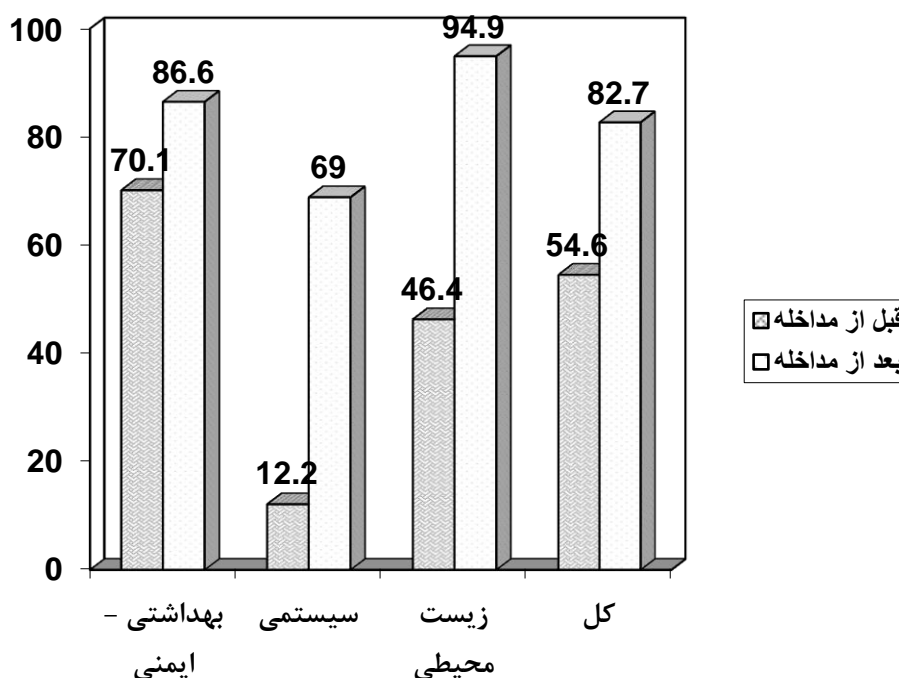
چک لیست عملکردی برگرفته از چک لیست طرح شده توسط

جدول ۱- میانگین نمره عملکرد مدیران (از ۱۰۰) در حیطه‌های مختلف قبل و بعد از آموزش

نتیجه آزمون t زوجی		بعد از آموزش		قبل از آموزش		حیطه
P - value	T	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
<۰/۰۰۱	۱۱/۹	۶/۶	**۸۶/۶	۶/۹	**۷۰/۱	بهداشتی ایمنی
<۰/۰۰۱	۱۶	۲۴/۲	**۶۹	۷/۶	**۱۲/۲	سیستمی (HSE-MS)
<۰/۰۰۱	۱۴	۱۲/۵	**۹۴/۹	۲۲/۲	**۴۶/۴	محیط زیستی
<۰/۰۰۱	۱۶	۱۰	**۸۲/۷	۵/۷	**۵۴/۶	کل

معناداری نسبت به قبل از آموزش افزایش یافته است
($p < ۰,۰۰۱$).

آزمون t زوجی در جدول فوق نشان داد که میانگین نمره عملکرد مدیران در تمامی حیطه‌ها بعد از آموزش به طور

نمودار ۱- میانگین نمرات عملکرد مدیران در سه بخش ایمنی بهداشتی، سیستمی و زیست محیطی و میانگین کل آن قبل و پس از مداخله آموزشی بر حسب درصد

میانگین نمره سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست مدیران در چک لیست عملکرد نسبت به قبل از آموزش به میزان ۵۶/۸ درصد افزایش یافته است. میانگین نمره زیست محیطی مدیران در چک لیست عملکرد نسبت به قبل از آموزش به میزان ۴۸/۵ درصد افزایش یافته است.

نمودار فوق نشان می‌دهد: میانگین نمره بهداشتی ایمنی مدیران در چک لیست عملکرد نسبت به قبل از آموزش به میزان ۱۶/۵ درصد افزایش یافته است.

میانگین نمره کل عملکرد مدیران در چک لیست عملکرد نسبت به قبل از آموزش به میزان ۲۸/۱ درصد افزایش یافته است . موضوع همبستگی بین دانش و عملکرد مدیران و یافته های آن تجزیه و تحلیل صورت گرفته، همبستگی بین دانش و عملکرد مدیران پس از آموزش را نشان داد.

محاسبه ضریب پیرسون، همبستگی بین دانش و عملکرد مدیران را پس از آموزش با $P < 0/04$ نشان داد (جدول ۲).

جدول ۲- ضرایب همبستگی بین نمره دانش با نمره نگرش و عملکرد بعد از آموزش

نمره دانش		حیطه
P - value	R	
*0/048	*0/22	نمره عملکرد

ضریب همبستگی پیرسون در جدول فوق نشان داد که بین نمره دانش مدیران مدارس ابتدایی با نمره عملکرد مدیران $(P=0/48)$ و $(R=0/22)$ رابطه مستقیم وجود دارد.

جدول ۳- ضرایب همبستگی بین نمره نگرش با نمره عملکرد قبل و بعد از آموزش

عملکرد قبل از مداخله	عملکرد بعد از مداخله	عملکرد قبل از مداخله	عملکرد بعد از مداخله	
همبستگی	معناداری	همبستگی	معناداری	
-0/06	0/67	-0/14	0/34	نگرش قبل از مداخله
-0/23	0/1	0/07	0/56	نگرش بعد از مداخله

با توجه به مقادیر جدول شماره (۳) در هیچ یک از موارد رابطه معناداری وجود ندارد. بدین ترتیب بین نگرش و عملکرد مدیران همبستگی وجود ندارد.

رابطه ی بین مشخصات دموگرافیک و دانش و نگرش و عملکرد مدیران در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست دموگرافیک (جداول ۴، ۵، ۶).

در این پژوهش همچنین رابطه بین مشخصات دموگرافیک مدیران شامل: سن، جنس و سطح تحصیلات با استقرار سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست سنجیده شد، که جداول آن به شرح زیر می باشد: (جداول ۴، ۵، ۶).

جدول ۴- آزمون t مستقل برای نمرات دانش مدیران زن و مرد (۲۶ نفر زن و ۲۳ نفر مرد)

آماره مقیاس		قبل از مداخله		بعد از مداخله	
		معناداری	آزمون t	معناداری	آزمون t
دانش مدیران در زمینه سیستمی		*0/02	-2/4	0/09	-1/71
دانش مدیران در زمینه ایمنی و بهداشت		0/09	-1/73	0/34	-0/96
دانش مدیران در زمینه محیط زیست		0/22	-1/25	0/06	-1/94

با توجه به مقادیر معناداری در جدول فوق که بیش تر از ۰/۰۵ است بنابراین می توان گفت این میزان از لحاظ آماری معنی دار نمی باشد و بین نمرات دانش مدیران در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست با توجه به جنسیت آن ها تفاوت معناداری وجود ندارد. تنها در دانش مدیران در زمینه سیستمی قبل از مداخله بین زنان و مردان تفاوت وجود دارد.

جدول ۵ - آزمون برای نمرات عملکرد مدیران با توجه به گروه های سنی آن ها

F	Sig.	
۰/۷۵۴	۰/۴۷۶	پیش آزمون عملکرد (بهداشت ایمنی)
۰/۰۹۵	۰/۹۱۰	پیش آزمون عملکرد (سامانه)
۷/۰۲۴	**۰/۰۰۲	پیش آزمون عملکرد (محیط زیست)
۰/۳۱۳	۰/۷۷۳	پس آزمون عملکرد (بهداشت ایمنی)
۰/۳۹۶	۰/۶۷۵	پس آزمون عملکرد (سامانه)
۰/۳۹۰	۰/۶۸۰	پس آزمون عملکرد (محیط زیست)

با توجه و مقادیر معناداری که بیش تر از ۰/۰۵ است بنابراین می توان گفت این میزان از لحاظ آماری معنی دار نمی باشد و بین نمرات عملکرد مدیران در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست با توجه به گروه های سنی آن ها تفاوت معناداری وجود ندارد. تنها در قبل از مداخله در زمینه عملکرد محیط زیستی مدیران تفاوت معناداری با توجه به رنج سنی وجود دارد.

با توجه و مقادیر معناداری که بیش تر از ۰/۰۵ است بنابراین می توان گفت این میزان از لحاظ آماری معنی دار نمی باشد و بین نمرات عملکرد مدیران در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست با توجه به گروه های سنی آن-

جدول ۶- ارتباط نگرش با سطوح مختلف تحصیلات در مدیران مدارس

بعد از مداخله		قبل از مداخله		آماره	مقیاس
معناداری	آزمون F	معناداری	آزمون F		
**۰/۰۳	۳/۷۴	۰/۵۹	۰/۵۲		نگرش مدیران در زمینه سیستمی
**۰/۰۰۵	۵/۸۹	۰/۱۵	۱/۹		نگرش مدیران در زمینه ایمنی و بهداشت
**۰/۰۳	۳/۸۲	۰/۴۶	۰/۸۷		نگرش مدیران در زمینه محیط زیست
**۰/۰۰۶	۵/۷	۰/۳	۱/۲۲		نگرش مدیران در کل

بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش عملکرد مدیران در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی بهداشت و محیط زیست ارتقا یافت. براساس بررسی محقق این مطالعه اولین مطالعه در کشور در زمینه بررسی تاثیر آموزش بر عملکرد مدیران مدارس ابتدایی می باشد و بررسی محقق در سایر نقاط دنیا بیان گر فقدان مطالعه مشابه در این زمینه می باشد. مطالعات در سایر بخش ها مانند بیمارستان ها نقش مثبت آموزش را در بهبود و توانمندی مدیران نشان می دهد. مثلا در

با توجه به مقادیر معناداری بعد از مداخله که کم تر از ۰/۰۵ است بنابراین می توان گفت این میزان از لحاظ آماری معنی دار می باشد و بین نمرات نگرش مدیران در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست بعد از مداخله با توجه به سطح تحصیلات آن ها تفاوت معناداری وجود دارد اما بین نمرات نگرش مدیران در زمینه سامانه و ایمنی، بهداشت و محیط زیست قبل از مداخله با توجه به سطح تحصیلات آن ها تفاوت معناداری وجود ندارد.

مرد در زمینه دانش سیستمی قبل از مداخله تفاوت معنا داری وجود دارد. علت این موضوع می تواند احساسات قوی زنان و توجه به جزئیات در آن ها باشد. همچنین حس مسوولیت پذیری بیشتر زنان، در کسب دانش مربوطه بی تاثیر نیست (جدول ۴).

وقتی در مورد موضوعات مختلف محیط زیست از بزرگ سالان سؤال می شود. ۸۲٪ از بزرگسالان می گویند که به محیط زیست علاقه مند هستند در صورتی که ۵۵٪ جوانان این علاقه را اظهار می دارند. (۹). در پژوهش حاضر بین سن و عملکرد محیط زیستی قبل از مداخله رابطه‌ی معناداری وجود دارد که علت آن می تواند تاثیر تجربیات دیداری، شنیداری و عملی بزرگ سالان در زمینه مشاهده اثرات منفی تخریب محیط زیست بر جامعه انسانی باشد (جدول ۵).

مهم ترین فاکتور در سطح دانش زیست محیطی سطح تحصیلات افراد است. در آزمایشات انجام شده کسانی که سطح تحصیلات بالاتری داشته اند سطح دانش بیش تری داشته اند. (۹) .. در پژوهش حاضر نیز بین میانگین نمره نگرش مدیران با سطوح مختلف تحصیلات در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی، بهداشت و محیط زیست بعد از مداخله تفاوت معنی داری وجود دارد. این موضوع باز هم تاثیر افزایش دانش و آگاهی بر ارتقای سطح نگرش را طبق مطالعات سو و مارسیونوفسکی و ره‌رینگ نشان می دهد (جدول شماره ۶).

ارتقاء نمره مدیران موضوع تاثیر گذاری آموزش بر افزایش عملکرد آن ها را اثبات می نماید و این مطلب که آموزش به عنوان اساسی ترین مبنای تغییر رفتار در انسان مطرح است. (۱۰).

در زمینه عملکرد مدیران درصد میانگین نمرات آن ها قبل از آموزش در زمینه ساختار سامانه و ایمنی بهداشتی و محیط زیستی به ترتیب ۱۲/۲ ، ۷۰/۱ ، ۴۶/۴ بدست آمده که پس از آموزش در زمینه ساختار سامانه ۶۹ و در زمینه ایمنی بهداشتی ۸۶/۶ و در زمینه محیط زیستی ۹۴/۹ به دست آمد و در کل درصد میانگین کل نمرات عملکرد مدیران ۲۸/۱

پژوهشی با عنوان نقش آموزش مدیران در ارزیابی نظام جدید ارزش یابی کارکنان دولت در بیمارستان های شهر اصفهان در سال ۱۳۸۸ نشان دهنده نقش آموزش در بهبود دیدگاه یا نگرش ارزش یابی کنندگان می باشد (۷).

در تحقیق دیگری با عنوان آموزش مدیران پرستاری روشی برای بهبود توانمندی و رهبری آن ها نشان دهنده نقش آموزش در تغییر رفتار و بهبود توانمندی مدیران پرستاری می باشد (۸). هم سو با مطالعه حاضر نتایج مطالعات فوق مبین تاثیر آموزش در بهبود نگرش، رفتار و توانمندی مدیران می باشد.

نتیجه مطالعه‌ای که به شکل پایلوت در ۶۰ مدرسه در سه مقطع و برای دو جنس دختر و پسر بخش دولتی و غیر دولتی در مدارس تحت پوشش دانشگاه های علوم پزشکی خراسان رضوی، بوشهر، گلستان، اردبیل، ایران و تهران با مشارکت وزارت آموزش و پرورش انجام شد نشان داد که توجه به امر سلامت و ایمنی بویژه ایجاد یک مدیریت سیستماتیک در شناسایی ارزیابی و کنترل خطرات بهداشتی ایمنی و محیط-زیستی در مدارس ضروری است.

در پژوهش حاضر نیز پس از بررسی میدانی در مدارس و تکمیل چک لیست مربوطه و حصول نمرات مدیران قبل از مداخله ایجاد سامانه مدیریت ایمنی بهداشت و محیط زیست در مدارس ضروری می باشد.

طبق مطالعات انجام شده در سال ۱۹۹۷ و ۲۰۰۰ بر روی دانش زیست محیطی زنان و مردان در آمریکا متوسط پاسخ های صحیح مردان ۷/۷۵ و متوسط پاسخ های صحیح زنان ۶/۲۵ بوده است. گیلفورد و همکارانش (۱۹۸۲) دریافتند که در دانش زیست محیطی نمرات مردان بیش تر از زنان است و این که بیش تر زنان تمایل دارند در مورد مسایل زیست محیطی اقداماتی انجام دهند. هاوس بیک (۱۹۹۲) معتقد است که زنان بیش تر از مردان نگرش های زیست محیطی از خود نشان داده و مردان کمی دانش زیست محیطی بالاتری دارند (۹).

در پژوهش حاضر میانگین نمره دانش مدیران زن قبل و بعد از مداخله بیش تر از مدیران مرد است. همچنین بین مدیران زن و

مدیریت، ضرورتی برای ارتقاء فرهنگ سازمان برای رسیدن به اجرای خوب سامانه مدیریت ایمنی بهداشت و محیط زیست و موثر عمل کردن آن است. اعتقاد مدیران ارشد سازمان نقش موثری در پیروی سایر سطوح تصمیم گیری و مجریان سازمان خواهد داشت و در اجرای بهینه سایر مراحل و تسهیل امور سهم بسزایی دارد. اجرای کارگاهها و نشستهای تخصصی برای ارتقای سطح دانش مدیران می تواند در عملیاتی شدن استقرار این سامانه در مدت زمان کوتاه تر موثر باشد. از آنجایی که مدیران سطوح میانی و کارکنان سطوح مختلف سازمان پیرو خواست های مدیر ارشد سازمان هستند بدون شک ارتقای سطح دانش، ایجاد انگیزه و باور در مدیران یک سازمان نقش بسزایی در بهبود روند سازمان و پیروی افراد پایین دست خواهد داشت مدیر می تواند زمینه های مشارکت فعال کارکنان را از طریق ایجاد انگیزه و الزامات شغلی افزایش دهد .

باور مدیر سازمان و تاکیدات وی سبب بهبود اجرای اصول ایمنی بهداشت و محیط زیست در کل سازمان و حاکمیت این باور در بین تمامی کارکنان آن سازمان می شود.

بدین ترتیب مشخص می شود با توجه به نقش آموزش در ارتقای عملکرد مدیران مدارس و نقش کلیدی مدیر در استقرار سامانه مدیریت ایمنی بهداشت و محیط زیست در مدرسه جهت ایجاد محیطی سالم و حفظ و ارتقای سطح سلامتی دانش آموزان سرمایه گذاری کشور در امر آموزش یکی از راهبردی ترین انواع سرمایه گذاری بلکه مهم ترین آن ها می باشد و خواهد توانست حداکثر بازدهی را در این زمینه داشته باشد.

وضعیت دانش مدیران مدارس بیان گر نیاز آنان به آموزش در این زمینه جهت ارتقای رفتار مطلوب می باشد. همکاری ادارات و سازمان های درگیر شامل وزارت آموزش و پرورش و بهداشت درمان و آموزش پزشکی از ارکان اصلی موفقیت در این راستا می باشد. امید است با همکاری و مشارکت فعال مسوولین مربوطه بستری مناسب جهت انجام تحقیقات کاربردی از این دست برای مقاطع مختلف تحصیلی فراهم گردد و شاهد حفظ و ارتقای مستمر سلامت دانش آموزان این آینده سازان جامعه باشیم.

درصد ارتقا پیدا کرد (جدول و نمودار ۱). در تأیید این مطلب به هدف آموزش که شکل دادن به رفتار انسان است می توان اشاره کرد. یعنی انسان با کسب علم و نگرش عملکرد مطلوب را انجام می دهد. بر اساس یافته های تحقیقاتی "سو" اظهار می دارد یک فرد زمانی قصد اجرای یک عمل را دارد که دارای دانش آن باشد. مارسینوفسکی و رهبرینگ مدلی ارایه داده اند که بر اساس آن دانش منجر به نگرش شده و نگرش باعث رفتار فرد می شود. مطالعات سال ۲۰۰۰ SEER نشان می دهد که چگونه آموزش بر روی رفتار اثر می گذارد و در رفتار ۷۰٪ مخاطبین بهبودی حاصل می شود. راهکار محافظت جهانی موضوع آموزش را با تمایلات و رفتارها مرتبط می داند. در مطالعه دیگری که کالمیر و همکارانش روی افراد منتخب و عموم یک جامعه داشتند در افراد منتخب همبستگی بالایی بین دانش و رفتار وجود دارد. همچنین مطالعات پالمیر و ساگیت نقش فعالیت های آموزشی در رفتارها و عملکرد افراد را تأیید می کند (۹). بدین ترتیب موارد یاد شده سیر پژوهش حاضر شامل آموزش که انتقال دانش و آگاهی به مدیران و ایجاد نگرش مطلوب در آن ها و در نتیجه انجام عملکرد مورد انتظار را نشان می دهد را تأیید می نماید. لازم به یادآوری است که در خصوص علت بالا بودن نمره ی مدیران در زمینه عملکرد ایمنی و بهداشت قبل از کارگاه آموزشی می توان به آموزش های در حین بازدید کارشناسان بهداشت و درمان که به صورت ادواری از مدارس انجام می شود و نیز آموزش های دوره ای وزارت آموزش و پرورش اشاره کرد.

همبستگی دانش و عملکرد پس از آموزش نیز موضوع دیگری است که مبین تاثیر مثبت ارتقای دانش مدیران بر افزایش عملکرد آن ها در زمینه استقرار سامانه مدیریت ایمنی بهداشت و محیط زیست می باشد که مطالعات مارسینوفسکی و رهبرینگ آن را تأیید می نماید (جدول ۲) .

اساس و پایه سامانه مدیریت ایمنی بهداشت و محیط زیست رهبری و تعهد بالاترین رده مدیریت است. توجه ویژه به اهمیت مدیریت ارشد سازمان بیان واضحی از تعهدات را ایجاد می - نماید و قصور در آن خط مشی را ضعیف می نماید. رهبری

- (HSE-MS). 1th Ed. Tehran: Kavoush qalam; 2007. [In Persian]
- 7- Saidi Nejad Mojdeh. Kaveh zadeh fariba. Pour eslami mohammad. Rafiei far shahram. Health school increasing. Houz Hue.1. Tehran: Unisef: 2001. Page142.
- 8- Akbari Haghighi F, Zeraati H, Karimi S, Arab M, Akbari Mousiabadi M. The role of training managers and decision – making network in evaluating the new appraisal system of government employees in Isfahan hospitals. Health information management 2011; 8(5):681-9. [In Persian]
- 9- Baghaei T, Saleh Moghaddam AR, Seidi M. Management principles and nursing managers. Iran Journal of nursing2004; 40 (17):62-9. [In Persian]
- 10- Shobeiri-SM, Abdollahi-S. theories& environmental education applications. Tehran: payamnoor university; 2009. 8-181. [In Persian]
- 11- Karimi Dariush. Gangi Kamran. Education for sustainable development. Rouzalin Mack own. 1.Tehran: Kian: 2004. 1.

تشکر و قدردانی

در اینجا لازم است از موولین محترم آموزش و پرورش شهرستان برخوار آقای نریمانی و سرکار خانم رفعتی تشکر و تقدیر نمایم.

منابع

- 1- Moslemie Aqily MM, Ziaddiny H, Taslimy M, Sangalajy A. Establishment and maintenance. 1th Ed. Tehran: Movaffagh;2009. [In Persian]
- 2- Shahriari Z, Shahriari T, Hajiani M, Moodi M. Survey of environment health school of Birjand.
- 3- Scientific Journal of medical sciences Birjand university 2009;16(2):69-75. [In Persian]
- 4- Zare R, Jalalvand M, Rafiei M. Ergonomic, safety and environmental health status of primary school in Markazi province/Iran in 2003-2004. Journal of Kerman university of medical sciences 2007;14 (1): 61-9. [In Persian]
- 5- Hosseinpoor E. Safety sports spaces. Journal of education and training 2011, 11(3): 41-3. [In Persian]
- 6- Jozi A, Padash A.7 Health, safety and environment management system